

PORTOFOLIUL: ORIENTĂRI ȘI PERSPECTIVE

Svetlana NASTAS

Institutul de Științe ale Educației

În acest articol ne-am propus să clarificăm noțiunea de portofoliu, care în învățământul preuniversitar a devenit o tehnică populară. În vederea asigurării validității, credibilității, flexibilității și corectitudinii evaluării competențelor, sunt importante: acceptarea unei definiții a portofoliului (din multiplele), edificarea scopului/scopurilor, tipologia și formele de realizare a portofoliului în clasa de elevi, reprezentând cadrul logic al materialului.

Cuvinte-cheie: portofoliu, tipologia portofoliilor: portofoliu individual/de grup, portofoliu de proces/de produs, portofoliu de învățare/afișaj/evaluare, forme ale portofoliului școlar.

PORTFOLIO: DIRECTION AND PROSPECTS

This article tends to clarify the notion of Portfolio, which becomes a popular technique in pre-university education. In order to insure validity, credibility, flexibility and correction of competences evaluation, it is important: to assume a proper definition of Portfolio; to set a certain goal/goals; to decide the typology and forms to implement a portfolio for a group of pupils; thus, reflecting the logical framework of the present article.

Keywords: portfolio, types of portfolio: individual portfolio/group portfolio, process portfolio/result portfolio, studying portfolio/presentation portfolio/evaluation portfolio, the forms of the school portfolio: pauper, hybrid, digital (e-Portfolio).

Mai bine de un deceniu, în teoria și practica educațională s-a infiltrat cuvântul „portofoliu”. Astăzi nu există instituție de învățământ, disciplină de studiu în strategiile căreia să nu figureze portofoliul. *De ce?* Răspunsul rezumativ al practicii educaționale în învățământul preuniversitar din Republica Moldova este: pentru că e la modă, multe studii teoretice fac referință la portofoliu... Mai există și alte motive care determină profesorul să-l includă în activitatea practică, realizându-l intuitiv, din propria experiență și, de cele mai multe ori, în conformitate cu propriile necesități ce rezultă din specificul disciplinei. Așadar, portofoliul se focalizează pe caracteristicile unice ale cursurilor/disciplinelor cadrelor didactice, fapt ce creează confuzie în legătură cu scopurile portofoliilor și conținutul acestora, tipologia și forma lor. Răspunsurile exploatate în studiile științifice în vederea proiectării și aplicării portofoliului în învățământul preuniversitar enunță următoarele motive [3,11]:

- ✓ Portofoliul este o alternativă a evaluării standardizate și servește unor scopuri foarte diferite de evaluările tradiționale prin faptul că prezintă un proces esențial creativ și reflexiv.
- ✓ Portofoliul constituie o modalitate excelentă de a ilustra performanța printr-o varietate de rezultate, oferind o descriere mai bogată, mai completă a înțelegerii elevului, în raport cu măsurările soldate cu un singur calificativ.
- ✓ Portofoliul ilustrează prompt și fără mari eforturi un rezultat important, pe care abordarea tradițională o trecea cu vederea – perfecționarea în timp a elevului; condensează progresul școlar la o anumită disciplină/un anumit curs, în limite temporale prestabilite de comun acord (semestru, an școlar).
- ✓ Portofoliul unui elev ne dezvăluie modele de comportament ce se fac văzute doar când se iau în considerare mai multe exemple etc.

Enunțarea motivelor semnificative, din punctul nostru de vedere, ne determină să declanșăm un traseu de cercetare, bazat pe studii teoretice, dar și pe experiența practică în scopul edificării portofoliului ca și strategie aplicată în învățământul preuniversitar.

Definirea portofoliului: Din punct de vedere etimologic, cuvântul *portofoliu* este alcătuit din două cuvinte latinești: *portare*, pentru a transporta sau păstra și *folio* cu semnificația de hârtie (document). Portofoliul ca metodă nu este o invenție recentă; conceptul a existat în multe domenii diferite de sistemele educaționale. Artiștii, arhitecții și fotografiile utilizează portofoliul pentru a-și prezenta activitatea potențialilor clienți într-un format eficient, o colecție de mostre scrise sau artistice de o manieră portabilă, de obicei fără comentarii asupra modului de percepere a acestora. Consultanții financiari vorbesc despre portofoliul investiționar al clientului care oferă o largă varietate de acțiuni și cote cu scopul de a tempera riscul investiționar.

Cu toate acestea, în domeniul educației portofoliul este un fenomen relativ recent, iar întregul său potențial abia a început să fie explorat în ultimii ani. Ideea portofoliului în procesul de învățare (adică, metodologia portofoliului) a apărut în diverse școli și sisteme educaționale în anii 1970, în primul rând în Marea Britanie și în Noua Zeelandă. Portofoliul a devenit un cuvânt destul de important în activitatea didactică, deși acum câțiva ani cuvântul își exploata sensurile departe de domeniul educațional. În traducere din limba italiană portofoliu este „mapă de documente” sau „mapa specialistului”, care ulterior și-a lărgit sfera de influență, inclusiv în domeniul educațional. Așadar, portofoliul a devenit în școala de azi un cuvânt-noutate, popular, dar, din păcate, nu întotdeauna clar și exact, cu atât mai mult ca strategie de evaluare. În prima instanță ne-am propus câteva definiții care edifică semnificația pe care și-o asumă portofoliul în domeniul educațional.

Definiții

Mai mult decât doar o colecție de lucrări ale elevilor (mostre din munca sa), reprezintă o selecție deliberată de lucrări pentru a ilustra în ce măsură a atins elevul un set de rezultate specifice.

(B. Miller, L. Singleton, p.185)

Portofoliul este o colecție sistematică de lucru/muncă a elevului și totalitatea materialelor conexe care-i reflectă activitatea, realizările la una sau mai multe discipline școlare.

(J.Venn, p.530)

Portofoliul este o colecție sistematizată de documente, care servește reflecției propriilor acțiuni și rezultate în unul sau mai multe domenii pentru evaluarea competitivității și concurenței pe piața forței de muncă.

(E.V. Grigorencu, p.5)

Portofoliul – un instrument de evaluare, complex și flexibil, care conține și structurează o „arhivă”, o colecție, un ansamblu de informații referitoare la prestația, performanțele, competențele teoretice și practice, care determină progresul școlar al unui elev. De asemenea, portofoliul unui elev include și informații obținute în urma autoevaluării propriei prestații școlare.

(M.Bocoș, p.335)

Colecție intenționată a lucrărilor cursanților care etalează efortul, progresul și realizările acestora într-unul sau mai multe domenii. Colecția trebuie să includă participarea studentului la selectarea conținutului, criteriile de selecție, criteriile de evaluare a meritelor și probe ale reflecțiilor proprii ale studentului.

(F.L. Paulson, P.R. Paulson, C.A. Mayer, p.60-63)

Portofoliul are o abordare foarte complexă în procesul educațional. Analiza definițiilor nu permite orientarea spre o singură abordare bătută în cuie, constatare enunțată și de T.Repida. Definițiile sunt diferite, nelimitate, un „câmp deschis” pentru că variază în dependență de scop, tip și formă. În fine, nu putem pleda doar pentru o singură definiție a portofoliului, dar putem sintetiza trăsături semnificative și a le exploata în școală în cazuri concrete, alternativă promulgată în literatura de specialitate [5,6,8,9,10]: Portofoliul – strategie modernă a procesului educațional; o documentare cu privire la procesul educațional; strategie de stocare, fixare și evaluare a rezultatelor individuale ale elevului/studentului; metodă complementară complexă netraditională de evaluare; metodă autentică de evaluare; tehnică alternativă de evaluare etc.

Scopul portofoliului: În prima instanță este de remarcat că un portofoliu aplicat la clasa de elevi poate servi în interesul elevului, dar și al profesorului. Portofoliul integrat în strategiile didactice este o modalitate de a-l ajuta pe elev „...să dobândească capacități de autoevaluare și autorefecție. De asemenea, colecționând lucrări ce demonstrează perfecționare în timp, elevii vor dobândi simțul că stăpânesc bine un obiect de studiu, capătă simțul progresului și mai multă mândrie pentru calitatea muncii lor” [11, p.186]. În paralel, portofoliile sunt în avantajul cadrelor didactice, le ajută să înțeleagă mai bine discipolii pentru a-și reorganiza activitatea în clasă, adaptând-o la nevoile/necesitățile elevilor săi. În acest context este evident că portofoliile pot servi mai multor scopuri în același timp: de predare/învățare, dar și de evaluare. De aceea, demararea activității de folosire a portofoliilor în clasa de elevi solicită o definiție clară a scopurilor urmărite, care sunt formulate în dependență de clasă, ciclul (primar/gimnazial/liceal), profil (real/umanist). Barbara Miller și Laurel

Singleton sugerează că se poate include unul sau mai multe scopuri, urmărite prin implementarea portofoliilor, de exemplu:

- să încurajeze deprinderile de autorefecție la elevi;
- să crească motivația elevilor, responsabilitatea și proprietatea asupra învățării;
- să ofere un feedback folositor elevilor în atingerea obiectivelor unui capitol important sau al întregului curs;
- să îmbunătățească comunicarea cu părinții;
- să demonstreze progresul făcut în timp;
- să indice procesul prin care se face munca, precum și produsul final;
- să ilustreze cum aplică strategiile de gândire la cunoștințele achiziționate în vederea luării de decizii importante;
- să demonstreze măsura în care au fost atinse scopurile cursului/programului [11, p.198-199].

O condiție deloc neglijabilă este racordarea scopurilor la rezultatele școlare așteptate, prin intermediul portofoliului. Aceeași idee cu referire la scopul portofoliului este formulată de J.Venn: „Scopul este de a-l ajuta pe elev să asambleze un portofoliu care-i ilustrează talentele, reprezintă capacitățile de scriere și îi prezintă poveștile de realizare școlară” [16, p.531].

Portofoliul nu doar că este o formă modernă de învățare și evaluare, dar este incontestabil aportul pe care-l aduce din perspectivă pedagogică/psihologică [7, p.16]:

- întreține un nivel motivațional înalt al elevilor;
- apreciază activismul și individualismul, oferă noi oportunități și deschideri ale procesului educațional și de autoînvățare/autoformare;
- dezvoltarea competențelor de evaluare (autoevaluare) și reflexive ale activității elevilor;
- formează competențe de a învăța să înveți – stabilirea scopului, planificarea/proiectarea și organizarea propriului demers de învățare;
- contribuie la individualizarea (personalizarea) procesului educațional al elevului;
- fundamentează predispozițiile suplimentare și posibilitățile pentru o socializare reușită.

Determinarea scopului va ghida în determinarea tipului de portofoliu aplicat; „scopul dictează structura și conținutul portofoliului” [2].

Tipologia portofoliilor variază de la un studiu la altul, având la bază criteriile diferite.

Actualmente, portofoliul este asociat cu domeniul educațional, dar în realitate, în sens general, este metoda portofoliului (*performanse portfolio or portfolioc assessment*) care este aplicată în orice practică și reflectă rezultativitatea unor acțiuni. În acest context o primă clasificare are la bază *criteriul de activitate practico-rezultativă*. Așadar, distingem două tipuri de portofolii [7, p.6-9]:

- ✓ Portofoliul procesului educațional (aplicabilitatea în domeniul de învățământ preuniversitar, superior);
- ✓ Portofoliul profesional. În interiorul acestui tip portofoliile s-au ramificat după necesitate:
 - *portofoliu orientativ practic* – analiza activității practice;
 - *portofoliu de abordare orientativă a problemei* – îmbunătățirea calității de soluționare a problemei;
 - *portofoliu de abordare prin cercetare a problemei* – colectarea și organizarea materialului, în legătură cu scrierea unui eseu de cercetare, pregătirea pentru o conferință științifică etc.;
 - *portofoliu tematic* – consacrat analizei și dezvoltării diferitelor aspecte legate de un subiect anume.

În lucrările autorilor ruși se specifică necesitatea de a concretiza tipul portofoliului și după *subiecții acțiunii*, enumerând, de asemenea, două tipuri: portofoliul individual și portofoliul de grup.

Clasarea portofoliilor din perspective criteriale diferite nu exclude corelarea tipurilor de portofolii. De exemplu, în Tabelul 1 sunt integralizate cele patru tipuri: portofoliul procesului educațional/profesional și portofoliul individual/de grup [11,15].

Un criteriu deloc neglijabil de clasare a portofoliilor este indicele temporal (timpul rezervat pentru realizarea unui portofoliu). Astfel, se delimitează următoarele tipuri de portofolii: săptămânal, semestrial, anual, de ciclu (primar, gimnazial, liceal), de curs/disciplină școlară (pe toată perioada) etc. Tipurile de portofolii din perspectiva criteriului temporal se realizează mutual, subordonat altor criterii și este semnificativ pentru conținutul acestuia, dar și cu vădit impact atât asupra calității portofoliului elaborat, cât și asupra subiecților.

Tabelul 1

Integratizarea portofoliului după criteriul subiecți și activitate

Subiecții Activitatea	Portofoliul individual	Portofoliul de grup
Portofoliul procesului educațional	Portofoliul absolventului unei instituții de învățământ: <ul style="list-style-type: none"> • Portofoliul elevului • Portofoliul studentului • Portofoliul masterandului/doctorandului 	Portofoliul unui grup de absolvenți ai unei instituții de învățământ: <ul style="list-style-type: none"> • Portofoliul clasei de elevi/liceeni • Portofoliul grupei de studenți/ masteranzi/doctoranzi/ formabili
Portofoliul profesional	Portofoliul unei persoane angajate în domeniul educațional: <ul style="list-style-type: none"> • Portofoliul învățătorului/profesorului • Portofoliul lectorului/cercetătorului • Portofoliul managerului școlar 	Portofoliul unui grup de angajați în domeniul educațional: <ul style="list-style-type: none"> • Portofoliul catedrei/ sectorului • Portofoliul managerilor din instituțiile de învățământ preuniversitar/ profesional/ universitar

Una dintre cele mai puțin cunoscute clasificări, dar care se înscrie în contextul autenticității, este propusă de J.Venn pentru, care menționează: „Procesul și produsul portofoliului prezintă cele două tipuri majore de portofoliu. *Portofoliul de proces* este o documentare a etapelor de învățare și o informare progresistă cu referire la performanța elevilor. *Portofoliul de produs* demonstrează măiestria unei sarcini de învățare sau un set de obiective de învățare și conține doar cele mai bune lucrări” [16, p.533]. Dânsul propune următorii pași de evaluare a portofoliilor respective:

✓ primul pas: profesorul și elevul trebuie să convină și să identifice clar conținutul portofoliului, care sunt mostre ale muncii elevilor, reflecții, observații etc.;

✓ al doilea pas: profesorul trebuie să elaboreze proceduri pentru a ține evidența conținutului asupra căruia s-a convenit de comun acord și tipul portofoliului;

✓ al treilea pas: profesorul are nevoie de un plan de organizare a conferințelor de portofoliu (întrunirilor), care sunt reuniuni formale și informale, în care elevii primesc recenzii vizavi de lucrul (proces/produs) realizat și discută despre progresul lor. Aceste conferințe sunt o parte esențială de evaluare a portofoliului [16, p.540].

Helen Barrett, asociată de cercetare cu Centrul pentru Tehnologii Avansate în Educație (CATE), promotor activ al portofoliului electronic/digital în plan mondial, indică trei tipuri de portofolii mai frecvente:

- *portofoliul de lucru* – conține proiectele studenților care lucrează în prezent sau care au fost recent finalizate;
- *portofoliul de afișaj* – prezintă cele mai bune mostre ale muncii elevului;
- *portofoliul de evaluare* – prezintă activitatea care demonstrează că elevul/studentul a îndeplinit obiectivele de învățare și cerințele înaintate.

Învățământul preuniversitar de peste hotare exploatează din plin aceste trei tipuri de bază (forma variată) ale portofoliului individualizat.

Tipologizarea portofoliilor dintr-o asemenea perspectivă a cumulat mulți adepți, care în timp își amplifică numărul prin însăși forma de utilizare – portofoliul electronic/digital. În studiile autohtone tipologia portofoliilor în format electronic este în atenția lui V.Cabac, care enunță aceleași trei tipuri de portofolii cu următoarele derivate:

- *portofoliul de învățare/dosarul de învățare*: include diverse lucrări ale studentului și reflecții asupra acestor lucrări pe o anumită perioadă de timp (an școlar, semestru, curs). O bună parte a lucrărilor este stocată la decizia elevului, dar poate interveni cu unele solicitări și cadrul didactic dacă solicită elevul;
- *portofoliul/dosarul de prezentare* a elevului care conține cele mai reușite lucrări ale acestuia. Este elaborat din texte selectate la dorința elevului cu anumite comentarii personale. Este un instrument de autoevaluare, de formare la elevi a unei viziuni critice asupra propriei lucrări;
- *portofoliul/dosarul de evaluare* este utilizat pentru aprecierea nivelului de dezvoltare a competențelor, ținând seama de finalitățile. Materialele sunt diferite ca și conținut, dar permit a judeca despre procesul și rezultatul învățării.

Analiza tipurilor de portofolii după scop, în Rusia și în SUA, ne permite să sumatizăm următoarele date [1,2,12,9,14], vizualizate în Figura 1.

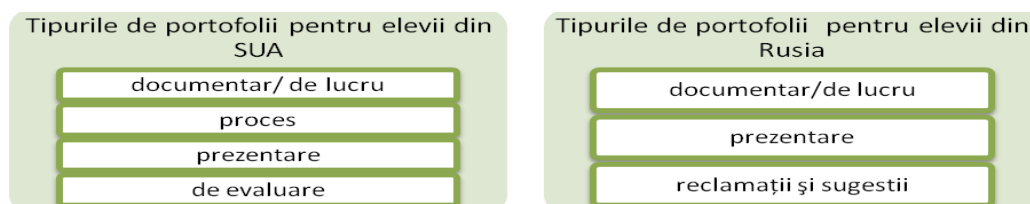

Fig.1. Tipurile de portofolii în SUA și Rusia.

Însă, cea mai mare pondere în practica educațională o are *portofoliul mixt*, care îndeplinește concomitent mai multe funcții: de învățare, prezentare și de evaluare [4].

Criteriul scop nu stabilește finit tipurile de portofolii, are un caracter deschis. Astfel, în unele surse pot fi enunțate următoarele tipuri de portofolii: portofoliul de performanță; portofoliul de autodezvoltare; portofoliul de prezentare; portofoliul acumulativ/de documentare; portofoliul-proiect; portofoliul de avansare profesională/ de avansare în „cariera școlară” etc.

Tabelul 2

Tipologia portofoliului

Criteriu	Tipul portofoliilor	Definiții. Autori
1. Activitate practico-rezultativă (după necesitate)	Portofoliul procesului educațional: - <i>portofoliul orientativ practic</i> - <i>portofoliul de abordare orientativă a problemei</i> - <i>portofoliul de abordare prin cercetare a problemei</i> - <i>portofoliul tematic</i>	Portofoliul este o colecție intenționată de documente sistematizat, care servește reflecției propriilor acțiuni și rezultate în unul sau mai multe domenii pentru evaluarea competitivității și concurenței pe piața forței de muncă. (E.V. Grigorencu)
	Portofoliul profesional	
2. După subiecții acțiunii	Portofoliul individual	Portofoliu – dosar de lucru, în care sunt stocate informații diverse și care documentează experiențele și realizările în procesul educațional/profesional. (E.V. Grigorencu)
	Portofoliul de grup	
3. Criteriul temporal	Portofoliul săptămânal	Portofoliu – selecție de materiale într-o anumită perioadă de timp. (M.Bocoș)
	Portofoliul semestrial	
	Portofoliul anual etc.	
4. Criteriul rezultatului: proces/produs	Portofoliul de proces	<i>Portofoliul de proces</i> este o documentare a etapelor de învățare și o informare progresivă cu referire la performanța elevilor. <i>Portofoliul de produs</i> demonstrează măiestria unei sarcini de învățare sau un set de obiective de învățare și conține doar cele mai bune lucrări. (J.Venn)
	Portofoliul de produs	
5. După scop	Portofoliul de învățare/dosarul de învățare/ de lucru	Helen Barrett [2], Valeriu Cabac [4]
	Portofoliul/dosarul de prezentare/ afișaj	
	Portofoliul/dosarul de evaluare	
	Alte tipuri: <i>portofoliul de performanță</i> <i>portofoliul de autodezvoltare</i> <i>portofoliul de prezentare</i> <i>portofoliul acumulativ/de documentare</i> <i>portofoliul-proiect</i> <i>portofoliul de avansare profesională/ de avansare în „cariera școlară” etc.</i>	

Sistematizarea tipurilor de portofolii în baza criteriilor oferă claritate terminologică a câmpului lexical al cuvântului *portofoliu*, dar și suport pentru un traseu teoretico-metodologic de proiectare și aplicare a portofoliului în învățământul preuniversitar.

Forme de realizare a portofoliului: Indiferent de scop, criteriile de clasare tipologică, portofoliile proiectate de cadrele didactice în colaborare cu elevii presupun trei formate: hârtie, hibrid, format electronic/digital [2,4].

În scopul de a ușura analiza formelor de realizare și prezentare a portofoliilor se propune Tabelul 3 care are menirea de a formula răspunsuri comparative la următoarele întrebări [11,13,14]:

1. Ce reprezintă un portofoliu în format hârtie/hibrid/electronic?
2. Cât putem stoca, care sunt limitele de volum al portofoliilor în format hârtie/hibrid/electronic?
3. Cum putem avea acces la asemenea portofolii (limitele de acces)?
4. Când realizăm/elaborăm un portofoliu (limitele temporale)? De cât timp avem nevoie?

5. Păstrarea și securitatea portofoliilor (Unde?) este o problemă care trebuie adusă în învățământul preuniversitar. Această rubrică țintește educarea tinerei generații în perceperea valorilor intelectuale. Orice produs realizat de elev, începând de la grădiniță, urmând prezentarea în fața clasei, nu trebuie să-și găsească locul în coșul de gunoai, cu atât mai mult un portofoliu care solicită un efort din partea elevului, pe o durată mare de timp. Profesorul reciclează produsul, un traseu experiențial de cunoaștere și formare, un pachet de emoții și trăiri ale elevului, îl convertește în note pe care le pune în registru/agendă. Astfel, cadrul didactic devalorizează produsul (portofoliul) și acordă maximă importanță notei. Indiferent de nota pe care a luat-o elevul, distrugerea produsului său îl va demotiva și următoarea activitate de evaluare îl va ghida spre notă, dar nu spre calitatea produsului în sine. Feedback-ul profesorului va dicta activitatea ulterioară a elevului.

Tabelul 3

Forme ale portofoliului școlar

	Hârtie	Hibrid	Electronic/digital/E-Portofoliu
Ce? Descriere	Majoritatea produselor sunt eseuri de clasă, seturi de probleme, rezultatele de laborator, jurnalul/agenda cu notițe parale și teste sau fotografii de studio/lucrări de laborator etc.	În plus, față de produse din hârtie aplicabile în sala de clasă, portofoliile hibride pot include fotografii, casete video, casete audio, modele 3-D.	Produsele (componentele portofoliului) sunt create de elevi în format electronic: imagini video, audio și grafice etc. (toate materialele sunt în format digital)
Cât? Cameră de considerație (Volumul)	Cerințele fizice de stocare a dosarelor sunt dificile și limitate.	Cerințele fizice de depozitare pentru lianți, dosare, discuri, casete și modele pot întâlni dificultăți substanțiale, în funcție de materiale și numărul elevilor în clasă.	Poate stoca în portofolii online sau folosind software specializat la nivel local. Unele sisteme electronice sunt complexe.
Cum? Accesibilitatea materialelor/ Restricții de acces	Accesibil doar pentru o singură persoană la un moment dat.	Mai multe formate de mass-media pot face dificilă accesibilitatea. Accesibil doar de o singură persoană la un moment dat.	Portofoliile sunt accesibile online pentru mai multe persoane/grupuri, în orice moment (concomitent). Stocarea are limite de accesibilitate pentru că e realizată de o persoană de pe un calculator local, dar este mai ușor de a disimina materialele decât portofoliile în format hârtie/hibrid.
Când? Timpul	Solicită timp pentru realizarea materialelor, stocarea (transcrierea pe foi, imprimare etc.). Corectarea este dificilă și de cele mai multe ori nu se revine. Timpul are impact cantitativ și calitativ.	Lucrul cu multiple forme mass-media solicită mult timp pentru stocare, analiză. Intervențiile de corectare solicită timp suplimentar, chiar dublare temporală. Timpul are impact cantitativ și calitativ.	Minim timp de stocare prin acces la multiple surse de informare. Corectările sunt multiple și imediate. Crearea unui produs calitativ și cantitativ într-un timp limitat.

Păstrarea și securitatea	Pentru păstrare trebuie să fie asigurat spațiu într-un dulap sau birou. Numărul portofoliilor este dependent de numărul elevilor și solicită spațiu de păstrare. Copierea este dificilă.	Trebuie să fie asigurat spațiu într-un dulap sau birou. Numărul portofoliilor este dependent de numărul elevilor și solicită spațiu de păstrare. Copierea este dificilă.	Pot fi protejate cu parola de acces limitat sau de clasă sau de grup. Copierea se face cu ușurință.
--------------------------	--	--	--

Analiza comparativă a datelor permite vizualizarea avantajelor și dezavantajelor celor trei forme de realizare a portofoliului, dar și a posibilităților de realizare. Așadar, putem constata că o maximă eficiență de utilizare a portofoliilor în școală poate fi asigurată de formatul electronic/digital, care pentru învățământul din Moldova este dificil și imposibil de realizat la moment, dar exploatat la maxim în învățământul de peste hotare. H.Barrett a identificat cinci etape inerente în dezvoltarea eficientă a portofoliilor electronice:

- 1) *De selecție*: elaborarea de criterii pentru alegerea elementelor ce vor fi incluse în portofoliu bazat pe obiectivele de învățare stabilite.
- 2) *Colecția*: colectarea de elemente bazate pe scopul portofoliului, publicul și utilizarea în viitor.
- 3) *Reflecție*: declarații cu privire la importanța fiecărui element și de colectare ca un întreg.
- 4) *Direcție*: o revizuire a reflecțiilor care anticipează și stabilește obiectivele viitoare.
- 5) *Conexiune*: crearea de link-uri hipertext și de publicare, oferind posibilitatea de feedback.

Pentru portofoliu electronic (E-Portofoliul) se propune următoarea definiție: „O colecție de lucrări ale unui elev/student care a făcut uz de competențele sale pentru a demonstra traseele pertinente ale realizărilor sale” [4, p.135].

Avantajele vizavi de portofoliul pe hârtie:

- ✓ Avantaje de proces: modificarea rapidă și multiplă a textului fără pierderi materiale și temporale.
- ✓ Avantajele produsului final: nu sunt constrângeri spațiale privind materialul de bază, dar și anexele, transportarea fără dificultăți și riscuri de a pierde sau a uita ceva. Produsul este realizat fără pierderi financiare (hârtie, imprimare etc.)

Elaborarea portofoliului presupune formarea la elevi a următoarelor competențe [4, p.137]: editarea de texte și grafice, prezentări electronice, aplicații de prelucrare a imaginilor/foto, aplicații de elaborare a hărților conceptuale ș.a., dar, cu toate acestea, își asumă și dezavantaje: dotarea sălilor de clasă cu tehnologii, accesul elevilor la sursele electronice de informare.

Așadar, generalizând, putem constata că la momentul actual în învățământul preuniversitar din Moldova forma dominantă a portofoliului este de hârtie, pe care elevii îl au la fiecare disciplină școlară în parte. Sunt tentative de portofolii hibrid, care figurează mai mult ca portofolii de grup. Portofoliul electronic nu este implementat în învățământul preuniversitar. Dacă unii elevii au inițiat asemenea portofolii, ele sunt din propria inițiativă, intuitive, nemonitorizate. Portofoliul electronic este o noutate și e dificil de a fi aplicat în școală din lipsa dotărilor corespunzătoare, dar și a pregătirii cadrelor didactice. O perspectivă de utilizare a E-Portofoliului în clasa de elevi este inițiativa Ministerului Educației, Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor și a șefului Proiectului USAID CEED II, Douglas Griffith, care, începând cu anul de studii 2012-2013, vor implementa proiectul în 40 de instituții preuniversitare din Moldova. Proiectul CEED II presupune includerea unei noi discipline „Administrarea calculatoarelor și rețelelor”, prin care se oferă noi cunoștințe fundamentale și avansate referitoare la calculatoare și sisteme de operare, dar și noțiuni de bază în domeniul rețelelor de comunicare, abilități necesare pentru utilizarea portofoliului în format electronic, precum și la solicitarea pe piața de muncă a specialiștilor IT. De asemenea, vor fi instruite și cadrele didactice care vor preda noua disciplină. În anii 2009-2011 proiectul a derulat în unele colegii, incluzând disciplina la opțional și s-a bucurat de susținere. Asemenea deschideri în învățământul preuniversitar sunt în favoarea elevilor, dar și a profesorilor de la toate disciplinele; se oferă posibilitatea îmbunătățirii itinerarului teoretico-metodologic al procesului educațional (predare-învățare-evaluare) în clasa de elevi, iar portofoliul în format electronic se înscrie perfect în aceste circumstanțe.

Bibliografie:

1. ARTER, J.A., SPANDEL, V. *Using Portfolios of Student Work in Instruction and Assessment*. [Accesat 16.12.2012] Disponibil: <http://www.literacynet.org/icans/chapter02/images/hportfolios.gif>
2. BARRETT, H. *Student-Centered Interactive E-Portfolios, Google Apps FETC 2012*. [Accesat 04.02.2012] Disponibil: <http://electronicportfolios.com/>
3. BOCOȘ, M. *Didactica disciplinelor pedagogice: un cadru constructivist*. Editura a 3-a. Pitești: Paralela 45, 2008. 428 p. ISBN 978-973-47-0534-4
4. CABAC, V. Utilizarea portofoliului electronic în cadrul cursului universitar „Didactica informaticii”. În: *Probleme actuale ale teoriei și practicii evaluării în învățământ*: Materialele Conferinței științifice cu participare internațională. Chișinău: Univers Pedagogic, 2007, p.135-138.
5. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. Ediția a III-a. Iași: Polirom, 2006. 320 p. ISBN 973-46-0175-X
6. COSOVAN, O., CARTALEANU, T., SCLIFOS, L., HANDRABURA, L., CREȚU, N., LĂSENCO, S. *Evaluarea în cheia gândirii critice*. Chișinău, 2005.
7. ГРИГОРЕНКО, Е.В. *Портфолио в вузе: методические рекомендации по созданию и использованию*. Томск, 2007. 64 с.
8. OPREA, C.-L. *Strategii didactice interactive*. Ed. a IV-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2009. 316 p. ISBN 978-973-30-2447-7
9. ГУЛЯЕВА, С.П. *Портфолио: рекомендации по созданию и использованию в предпрофильной подготовке*. Новокузнецк: Изд-во МОУ ДПО ИПК, 2005. 73 с.
10. НОВИКОВА, Т.Г. Анализ разработки портфолио на основе зарубежного опыта. В: *Развитие образовательных систем в контексте модернизации образования*. Москва: Academia; АПКИПРО, 2003.
11. MILLER, B., SINGLETON, L. *Formarea cetățenilor. Corelarea evaluării autentice cu procesul de învățământ/instrucția în educația civică/referitoare la lege*. Chișinău: Prag-3, 2002. 238 p. ISBN 9975-77-022-3
12. KRISTENSEN, O.B. ș.a. *Manualul cursantului pentru utilizarea metodei de evaluare a portofoliului*. [Accesat 16.12.2012] Disponibil: <http://www.int.ots.dk/MStudversiunea1.pdf>
13. PAULSON, F.L., PAULSON, P.R., MEYER, C.A. *What Makes a Portfolio a Portfolio? Educational Leadership*. 1991. [Accesat 17.12.2011] Disponibil: <http://www.stanford.edu/dept/SUSE/projects/ireport/articles/eportfolio/what%20makes%20a%20portfolio%20a%20portfolio.pdf>
14. *Portfolio Assessment* [Accesat 4.02.2012] Disponibil: <http://www.pgcps.org/~elc/portfolio.html>
15. REPIDA, T. Portofoliul – instrument eficient de evaluare a performanțelor studenților în predarea-învățarea didacticii psihologiei. În: *Studia Universitatis. Seria „Științe ale educației”*, 2007, nr.5, p.185-187. ISSN 1857-2103
16. VENN, J. *Assessing students with special needs*. New Jersey: Merrill, 2000. 656 p. ISBN 978-0-13-781204-2

Prezentat la 30.04.2013